

SYUJETLI ROLLI O‘YINLAR MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA O‘ZARO HAMKORLIK HISSINI SHAKLLANTIRISHDA ASOSIY OMIL SIFATIDA

Yuldasheva Shoxida Botirovna

*Nukus innovatsion instituti Maktabgacha va boshlang‘ich talim
kafedrasi assistent o‘qituvchi*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15079379>

***Annotasiya.** Maqolada syujetli rolli o‘yinlar vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘zaro hamkorlik hissini shakllantirishning o‘ziga xos xususiyatlari haqida fikr yuritiladi. Bolaning o‘shishi va har tomonlama rivojlanib borishi uzluksiz davom etadigan jarayondir. Uning shaxs sifatida shakllanishi, ilk bor olamni atrofidagi ashyo va buyumlar orqali anglab, undan o‘zicha ma‘no topishiga intilishi, qiziqishi va hissiyotlarining rivojlanishini ular o‘ynayotgan o‘yinlari orqali kuzatish mumkin. Maktabgacha yoshdagi bola uchun bu - hissiy boyitilgan va idrok etilgan tarzda o‘rganish uchun ideal sahnadir. Sahna o‘yini bolani har jihatdan rivojlantiradi.*

***Kalit so‘zlar.** syujetli rolli o‘yin, maktabgacha yosh, bola, o‘zaro hamkorlik hissi, empatiya, hissiy, sahna o‘yini.*

O‘tgan davr mobaynida mamlakatimizda o‘sib borayotgan avlodni sog‘lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta‘lim-tarbiya jarayoniga samarali ta‘lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta‘limning samarali tizimini tashkil etish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirildi.

Maktabgacha bo‘lgan yosh davri – inson rivojlanishining alohida davri bo‘lib, bu davrda bola ijtimoiy muhitga moslashish, ma‘naviy-axloqiy va hissiy jixatdan shakllanish bosqichida bo‘ladi. Har bir bolaning psixologik va fiziologik rivojlanishi turli darajada bo‘lishini hisobga olgan holda, bu davrda ularning hissiy va kognitiv rivojlanishi bir-biriga mos kelmasligi mumkin. Shunday bo‘lsa ham, bugungi kunda ushbu yosh davridagi barcha bolalarga samarali va ijobiy ta‘sir ko‘rsatadigan umumiy rivojlanish muhitini yaratish katta ahamiyatga ega. Bu jarayonda syujetli-ro‘lli o‘yinlar vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning birgalikdagi faoliyatini yo‘lga qo‘yish va ularda hamkorlik hissini shakllantirish juda muhim.

Ko‘p yillik pedagogik va psixologik tadqiqotlarning natijasi shuni ko‘rsatadiki, bolalar o‘rtasidagi jamoaviy munosabatlar tizimida o‘yin alohida ahamiyatga ega. E.Smironova va V.Xolmogorovalarning fikrlariga ko‘ra, ro‘lli o‘yinlar bolalar o‘rtasida do‘stona munosabatlarni ta‘minlashga xizmat qiladi, chunki bola o‘yin davomida o‘z harakatlarini boshqalar bilan muvofiqlashtirish zaruriyatiga duch keladi, qoidalarga amal qiladi va boshqalarga yordam beradi [8]. Demak, ro‘lli o‘yinlar nafaqat bolalarning jamoaviy faoliyatini yo‘lga qo‘yish, balki ularda hamkorlik hissini rivojlantirish, bola shaxsiyatini shakllantirish vositasi ham

hisoblanadi. L.Vygotskiy, R.Jukovskaya, I.Zaporojets, N.Mixaylenko, N.Korotkova, V.Usova singari olimlar o‘z asarlarida o‘yinlar va ularning maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishidagi rolini o‘rganishgan [10]. T.Babaeva [3], T.Repina [4], L.Rimashevskaya [6], E.Smirnovalar [9] o‘z tadqiqotlarida, maktabgacha yoshdagi bola shaxsiyatining birlamchi ijtimoiylashuvi va shaxs sifatida shakllanishining muhim omili – tengdoshlari bilan hamkorlik, – deb ta’kidlaydilar. Darxaqiqat, hamkorlik jarayonida bolada xulq-atvor, ma’naviy ehtiyojlar, axloqiy va estetik his-tuyg‘ular shakllanadi.

Syujetli rolli o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarda o'zaro hamkorlik hissini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Syujetli rolli o'yinlar bolaning jamiyatda o'z rolini tushunishiga yordam beradi. Bolalar o'zaro rollarni taqsimlab, bir-birlarini tushunish va boshqa odamning nuqtai nazarini qabul qilishni o'rganadilar. Bu o'yinlar davomida bolalar bir-biriga yordam berishga, vazifalarni birgalikda bajarishga va umumiy maqsad sari harakat qilishga o'rganadilar. Syujetli rolli o'yinlar bolalarga guruhda ishlash va resurslarni birgalikda taqsimlashni o'rgatadi. Masalan, bir necha bola "doktor" va "bemorga" rolini o'ynab, bir-biriga yordam berish orqali o'zaro hamkorlik qilishadi. Bunday o'yinlar bolalarga vaqtni boshqarish, o'zaro kelishuv va o'z fikrlarini boshqalarga etkazish imkoniyatini beradi.

Syujetli rolli o'yinlar orqali bolalar o'zaro muloqotda, o'zaro yordam va birgalikda ishlash orqali jamoaviy ruhni rivojlantiradilar. O'yinlar orqali ular bir-birlarini hurmat qilish, to'g'ri fikr almashish va muloqotda bo'lishni o'rganadilar, bu esa hamkorlik hissini rivojlantiradi. O'yinlar bolalarning empatiya ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki ular bir-birining hissiyotlarini tushunishga va o'zaro yordam berishga o'rganadilar. Bu o'zaro hamkorlik va muvofiqlashtirishning asosiy omillaridan biridir, chunki bolalar boshqa odamlarning his-tuyg'ulariga e'tibor qaratish orqali to'g'ri va adolatli muloqot qilishni o'rganadilar.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida syujetli rolli o'yinlar nafaqat o'zaro hamkorlikni shakllantiradi, balki bolalarning til ko'nikmalarini, ijodiy tafakkurini va muammolarni hal qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Pedagoglar bolalar o'rtasida muloqot va hamkorlikni rag'batlantirish uchun syujetli rolli o'yinlar orqali ularning kommunikativ va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan faoliyatlarni amalga oshiradilar.

Syujetli rolli o'yinlar bolalarda o'zaro hamkorlik hissini shakllantirishda samarali pedagogik vosita sifatida xizmat qiladi. Bu o'yinlar bolalarga bir-birini tushunish, jamiyatda o'z o'rnini topish, o'zaro yordam berish va jamoaviy faoliyatni amalga oshirishni o'rgatadi. Quyidagi bo'limlar orqali syujetli rolli o'yinlarning bolalarda

hamkorlik hissini shakllantirishdagi rolini batafsil yoritib beramiz. Syujetli rolli o'yinlar bolalarda jamiyatda o'zaro aloqalarni rivojlantirish uchun muhim vosita hisoblanadi. O'yinlar davomida bolalar o'zlarini turli rollarda ko'rsatib, boshqa bolalar bilan aloqada bo'lishadi.

Syujetli rolli o'yinlar bolalarga birgalikda ishlash va hamkorlik qilishni o'rgatadi. Ular turli rollarni bajarish va birgalikda vazifalarni taqsimlash orqali kooperativ ishlashni o'rganadilar. Quyidagi misollarni keltirish mumkin:

- **Rollarni taqsimlash:** O'yinlar davomida bolalar o'zaro vazifalarni taqsimlashadi. Masalan, "doktor- bemor" o'yinida biri shifokor, boshqasi bemor bo'ladi. Ular o'zaro vazifalarni bajarishda bir-birlariga yordam berishadi.
- **Resurslarni taqsimlash:** "Do'kondor" o'yinida bolalar o'rtasida tovarlarni taqsimlash, pulni hisoblash va o'zaro savdo qilish kabi faoliyatlar orqali resurslarni birgalikda taqsimlashni o'rganishadi.
- **Jamoaviy maqsadga erishish:** O'yin davomida bolalar birgalikda maqsadga erishish uchun harakat qilishadi. Masalan, "qutqaruvchilar" o'yinida bolalar o'zaro hamkorlik qilib, "olov"ni o'chirish yoki "hayvonni qutqarish" kabi maqsadlarga erishishadi.

Syujetli rolli o'yinlar bolalarda empatiya ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. O'yinlar davomida bolalar boshqa shaxsning hissiyotlarini tushunishga va unga qarshi mos munosabatda bo'lishga o'rganadilar. Syujetli rolli o'yinlar nafaqat ijtimoiy va emotsional rivojlanishga, balki bolalarning kognitiv ko'nikmalariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yinlarning pedagogik ahamiyati quyidagi jihatlardan iborat:

- **Til ko'nikmalarining rivojlanishi:** Rolli o'yinlarda bolalar o'z fikrlarini ifoda etishni, muloqot qilishni, yangi so'zlarni o'rganishni va ifodalashni rivojlantiradilar. O'yin davomida ular turli personajlar bilan suhbatlashib, o'zaro fikr almashadilar.
- **Ijodiy tafakkur:** Syujetli o'yinlar bolalarni ijodiy tafakkurga yo'naltiradi. Ular o'yin syujeti asosida yangi vaziyatlarni yaratib, muammolarni hal qilishda ijodiy fikrlashadi.
- **Muammolarni hal qilish qobiliyati:** O'yin davomida bolalar turli muammolarni hal qilishni o'rganadilar. Masalan, bir-biriga yordam berish yoki o'yin qoidalarini tushunishda yuzaga kelgan qiyinchiliklarni yechish.

Syujetli-rolli o'yinlar vositasida shakllanadigan hamkorlik hissining tarkibiy qismlari aniqlashtirildi: sherigini qabul qilish, uning istaklarini va ehtiyojlarini tushunish; umumiy faoliyatga qiziqish; o'yin ishtirokchilarining o'zaro bog'liqligi;

o‘yin ishtirokchilarining huquqlari va majburiyatlarini aniq taqsimlash; birgalikdagi umumiy maqsadga intilish va natijalarga erishish.

Syujetli rolli o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarda o'zaro hamkorlik, muloqot va empatiya hissini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. O'yinlar bolalarga ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishga, birgalikda ishlashni o'rganishga, jamoaviy ruhni rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, syujetli rolli o'yinlar bolalarning til, ijodiy tafakkur va muammolarni hal qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bu o'yinlarni faoliyatning bir qismi sifatida tashkil etish bolalarning o'zaro hamkorlik hissini yanada kuchaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 18 maydagi “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ4312-son Qarori // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 30.11.2021 y., 06/21/26/1111-son.
2. Бабаева Т.И., Римашевская Л.С. Как развивать взаимоотношения и сотрудничество дошкольников в детском саду. Игровые ситуации, игры, этюды: – СПб.: ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2012. – 224 с.
3. Репина Т.А. Общение детей в детском саду и семье : монография. – М.: Педагогика, 1990. – 152 с.
4. Римашевская Л.С. Развитие сотрудничества старших дошкольников со сверстниками на занятии : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. – СПб., 2001. – 183 с.
5. Смирнова Е.О. Особенности общения с дошкольниками. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 160 с.
6. <https://www.maam.ru/detskijasad/teoreticheskie-osnovy-syuzhetno-rolevoi-igry-kak-sredstvoformirovaniya-gumanisticheskoi-napravlenosti-detei-doshkolnogo-vozrasta.html>